Velenjčan sem!

predstavitev pisanega velenjskega kulturnega mozaika

ob prazniku mestne občine Velenje

Velenjski grad, september in oktober 2017

Živimo v svetu, ki se hitro spreminja. Migracije so postale del našega vsakdanjika. V Velenju pa se z njimi srečujemo že ves čas od konca druge svetovne vojne. Sprva so priseljenci v Velenje prihajali pretežno iz drugih slovenskih pokrajin (predvsem s Kozjanskega in iz Zasavja). Predvsem je šlo za beg s podeželja v mesto, kjer je bilo na voljo dovolj delovnih mest. Ko so se potrebe po delovni sili v Velenju (premogovnik, Gorenje, Vegrad) še povečale, je bil na vrsti val množičnega priseljevanja iz ekonomsko manj razvitih republik tedanje skupne države Jugoslavije. Večina teh priseljencev je sprva prišla v Velenje na začasno delo, a so si zaradi priložnosti, ki jih je mesto ponujalo, v Velenju kmalu ustvarili dom in družino. Tako je Velenje postalo pisan mozaik različnih kultur in običajev, kar mu daje poseben značaj.

Danes v Velenju živita v večini druga in tretja generacija priseljencev. To so ljudje, ki jim nekateri antropologi pripisujejo tako imenovano identiteto dvoživk. Kot sta zapisala dr. Špela Razpotnik in dr. Bojan Dekleva: »To s(m) o priseljeni mladostniki, ki s(m)o močneje notranje vezani na običaje, kulturo in jezik domovine staršev, zunanje pa dovolj dobro sodelujemo/jo v običajih in dogajanjih slovenske kulture, ki ji večinoma želimo/jo pripadati in v njej uspeti.«

Velenje je mesto, v katerem se z večjimi težavami ali nesoglasji, ki bi bili posledica nacionalne raznolikosti prebivalcev, nismo srečevali. Večina ljudi je navajena na (obstoječe) večkulturno in večnacionalno okolje ter ga dobro sprejema. Srednja generacija Velenjčanov je zrasla ob vzgoji za sožitje in strpnost. A razmere se spreminjajo in tudi v Velenju vprašanja sodobnih migracij niso tako enostavna, kot bi morda kdo pričakoval.

V Muzeju Velenje smo že dolgo razmišljali o razstavi, s katero bi predstavili Velenjčane, pripadnike drugih narodnosti, njihovo izvorno okolje, jezik in kulturo, njihovo vlogo pri razvoju in oblikovanju mesta ter zgodbe različnih generacij priseljencev. Za začetek smo k sodelovanju povabili velenjska društva, ki povezujejo Velenjčane, katerih korenine niso slovenske, in jih prosili, da nam pomagajo predstaviti in razumeti, kaj pomeni biti priseljenec v Velenju. Ugotovili smo, da vsi čutijo podobno: »Najprej Velenjčan in šele potem Slovenec, Srb, Hrvat, Bošnjak, Rom, Albanec ...«

Razstava s predstavitvijo društev, njihovih dejavnosti, z ganljivimi osebnimi pripovedmi, z drobnimi anekdotami ter s predmeti, ki po mnenju predstavnikov društev simbolizirajo njihovo zgodovino, kulturo in tradicijo, odstira nekaj koščkov pisanega velenjskega kulturnega mozaika. Želimo si, da bi bila ta razstava uvod v stalno in dolgotrajno sodelovanje Muzeja Velenje ter velenjskih društev, ki skrbe za ohranjanje kulturne dediščine velenjskih priseljenskih skupnosti, ter prispevek k boljšemu poznavanju in razumevanju naše podobnosti in različnosti. Naj nas to dvoje – sorodnost in raznolikost – bogati, krepi in povezuje, ne pa razdvaja.

Kolofon

Avtorica:
Alma Javornik

Idejna zasnova in redakcija:
Mojca Ževart

Oblikovanje:
Blaž Verbič

Vsebina:
Albanska skupnost v Velenju: Menaf Sinani in Afërdita Behluli Preshtreshi

Bošnjaško mladinsko kulturno društvo Velenje: Jasmina Imširović in Emina Islamović

Kulturno društvo Medžimurje Velenje: Matija Blagus – Đurkanov

Romsko društvo Romano vozo: Slobodan Nezirović

Srbsko društvo dr. Mladen Stojanović Velenje: Jovo Jauz

Srbsko kulturno umetniško društvo Velenje: Danijel Crnobrnja, Gospava Vasić in Tomislav Gajić

Fotografije:
arhivi društev

Muzej Velenje, september 2017

Zanj:
Mojca Ževart

muzej VELENJE OD 1957

romski jezik

Odori, kaj o seljako,
još e arači guruvenca orisada,
odori, kaj ni mankisada o viro taj e paja,
račasa bijandili magija bari,
sa so sasa purano naklo,
taj Paka akana čiljabol amenči čili tale anglunipe.

Ameči akana ane dika bari,
foro amaro pe kam pabol.
Ane leste amaro lačipe,
saore amenči.
Velenje šukar tu san akana,
čače san sar o pravo rajo,
amare rodosi tu tara av o liko,
gova neka avol amaro viko!

Prevod: Slobodan Nezirović

Tamo gde volovima do juče vukli se plugovi,
tamo gde lokve i poplave bile večni su drugovi
rodilo se čudo preko noći,
sve što je bilo više neće doći,
i Paka ukroćena žubori o budućnosti i novoj moći.

Grad je nama svima sada u ponos,
on sunčevim sjajom sija,
u njemu je naš doprinos
svih naših generacija.
Velenje božanstveno sad si kao raj,
prelijepo si kao gaj.
Potomcima našim budi lik,
neka to sada bude naš usklik.

Prevod: Danijel Crnobrnja

srbski jezik

(latinica)

Tam, de fčera išče,
z voli se oralo,
tam, de mlakuž i poplav ni falilo,
‘se staro novomu se meknilo.
Čez noč čudo je postalo,
i hitra Paka krotko teče,
novo lepo mesto je nastalo,
mesto lepote i sreče.

Nam ‘sem je v ponos,
mesto v soncu se žari,
v njen naš je doprinos,
deci naši i budućnosti.
Veleje, krasota ve si ti,
kak pravi biser si.
Naši deci bodi ti
srečno, kličemo ti mi.

Prevod: Matija Blagus Đurkanov

kajkavsko narečje

(hrvaški jezik)

Kako zveni
velenjska himna
»Graditeljem Velenja«
v jezikih, ki so poleg slovenščine materni jezik največ Velenjčanov?

bošnjaški jezik

Tamo, gdje je do jučer još
seljak s volovima orao,
tamo gdje su bile poplave i bare
čudo se za noć stvori
sve staro prošlost postade
a Paka mirno žubori,
o budućnosti pjeva i zbori.

Ponos si sviju nas,
grade, obasjan suncem
u tebi doprinos naš,
poklon si društvu cijelom.
Velenje divno li si
pravi zeleni gaj
generacijama ponos budi
želja je svih nas!

Prevod: Emina Islamović

Тамо гдје јуче још
сељак с воловима њиву оро
тамо, гдје недостајало
ни бара ни поплава,
родило се чудо преко ноћи,
сада старо све је прошло
а Пака укрећено жубори
Пјесма будучности.

Свима нам сада у понос
Град веч обасјан у сунцу
У њему наш допринос
Читавој нашој заједници
Велење сијајно ти си сад
Заиста ко прави гај
Покољењима касним буди лик
То нека буде наш узвик!

Prevod: Jovo Jauz

srbski jezik

(cirilica)

albanski jezik

Atje ku edhe dje
bujku ka punuar tokën me parmende,
atje ku nuk kanë munguar
kënetat edhe përmbytjet,
lindi një mrekulli brenda natës,
tani çdo gjë e vjetër është larg
edhe Paka me flluskat e zhurmshme
kendon për te ardhmen.

Të gjithë ne jemi krenar
që qyteti në diell shkelqen,
në të kontributi jonë
të gjithe komitetin tonë.
Velenje e mrekullueshme je ty tani,
me te vërtet një kopsht i bukur,
për brezat e ardhshëm bëhu shembull,
kjo le të jete thirja jonë.

Prevod: Menaf Sinani

Romsko društvo Romano vozo

V Velenje je zaradi potreb po premogu in energiji ter razvoja gospodarstva in industrije prišlo veliko delovne sile iz območij nekdanjih jugoslovanskih republik. Velenjska mestna oblast se je zavedala, da je potrebno ustvariti okolje, ki bo vsakemu posamezniku nudilo možnosti za izobraževanje in kvalitetno življenje pa tudi za ohranjanje lastnega kulturnega izročila ter soodločanja.

Okoli leta 1980 so se v takrat Titovo Velenje začeli priseljevati tudi Romi. Eden prvih Romov, ki je prišel v Velenje, je bil Milan Nezirović. Preden je prišel v Slovenijo, je bil zaposlen v gradbenem podjetju v Srbiji, ki pa se je soočalo z likvidnostnimi težavami, zato je vodstvo delavcem predlagalo, da naj se zaposlijo v slovenskem podjetju Vegrad. Ker je imel številčno družino, se je Milan Nezirović v Velenje najprej odpravil sam. Zaposlil se je v Vegradu in nekaj časa prebival v samskem domu, nato pa je dobil stanovanje in v Slovenijo so prišli še drugi družinski člani. V osemdesetih letih dvajsetega stoletja se je Velenje bliskovito razvijalo in svojo priložnost so tu poiskali tudi drugi Romi iz Srbije in z drugih območij nekdanje Jugoslavije.

Večina jih je v devetdesetih letih živela v graščini Turn. Večkrat jih je tam obiskala psihologinja Alenka Čas. Pomagala jim je z nasveti in pri učenju. V enem od pogovorov je omenila, da so Romi v Prekmurju organizirani, da imajo svoje društvo in da prirejajo izobraževalne, kulturne, družabne in športne dogodke ter si prizadevajo za izboljšanje položaja Romov v družbi. Povedala je tudi, da bo v Murski Soboti mednarodni romski tabor. To je bilo leta 1996. Velenjski Romi so se tega tabora udeležili in spoznali so Jožeta Horvata – Muca ter številne druge slovenske Rome. Nato je hitro vzklila ideja o ustanovitvi velenjskega romskega kulturnega društva. Romsko društvo Romano vozo je bilo ustanovljeno leta 1996, uradno registrirano pa leta 1997.

Društvo šteje 55 članov (46 aktivnih), ki se zavzemajo za ohranjanje romske kulture, posebno pozornost in skrb pa namenjajo izobraževanju, zaposlovanju in urejanju bivalnih razmer za Rome. Društvo dobro sodeluje z različnimi organizacijami, lokalno skupnostjo in drugimi institucijami. Včlanjeno je v Zvezo kulturnih organizacij Šaleške doline, Zvezo Romov Slovenije in Romsko športno zvezo Slovenije ter ima svojega predstavnika v vrhovni slovenski romski organizaciji – v Svetu romske skupnosti, ki je sogovornik države. Pri številnih projektih sodeluje z Mladinskim centrom Velenje, s Srbskim društvom dr. Mladen Stojanović, folklornim društvom Koleda, literarnim društvom Hotenja, Kulturnim društvom Medžimurje Velenje in Bošnjaškim mladinskim kulturnim društvom. V okviru društva Romano vozo delujejo folklorno plesna skupina ter pesniška in športna skupina.

Društvo med drugim skrbi tudi za izdajo publikacij. Do sedaj so izdali:

- Poezija iz romske duše / Poezija andar romani duša (2001);
- Pesniška zbirka Mladenke Šarkezi »Po sledeh jutra« (2007);
- Romske pravljice in pesmi (2007);
- Romski jezik (2008);
- Romski jezik II (2009);
- Zbirka romskih besed (2010);
- Mladinska romska revija Črni kamen (izhaja praviloma enkrat letno);
- Pesniška zbirka Urnebes (izhaja od 2016).

Društvo vsako leto organizira prireditev ob svetovnem dnevu Romov, jezikovno delavnico »Raziskovanje romskih besed«, praznovanje ob romskem prazniku Džurdževdan – Amaro dive, simpozij »Medkulturni dialog« in različne projekte ob svetovnem dnevu romskega jezika.

Člani društva sodelujejo tudi pri različnih mednarodnih projektih. Med drugim so se udeležili romskih konferenc v Bolgariji, Srbiji in Grčiji.

Radmila Nezirović, verjetno najbolj znana velenjska Rominja, se je rodila 15. avgusta 1942 v romski vasici Lepenica na jugu Srbije. V iskanju boljšega življenja je v Slovenijo prišla za svojim tedanjim možem Milanom Nezirovićem. Velenjčani so jo kmalu vzljubili zaradi njene preprostosti, odkritosti ter njenega načina življenja. Že v rani mladosti se je naučila plesti košare. To svoje znanje je dobro izkoristila, prenesla pa ga je tudi na druge družinske člane. Velenjski Romi so postali prepoznavni po izdelavi dobrih košar. Radmila pa je od svoje matere pridobila tudi sposobnost prerokovanja. Prihodnost je napovedovala iz kavne usedline, svinca in fižola, najraje pa iz kart. Karte je imela vedno s seboj. Velenjčanke in Velenjčani so ji v zameno za prerokovanje dali bodisi majhno plačilo bodisi zavojček njenih najljubših cigaret ali kave.

Radmila si ni nikoli pripisovala posebnih sposobnosti. Vedno je povedala, da le zna dobro prisluhniti ljudem ter njihovim stiskam in tegobam. Zavedala se je, da vsak človek potrebuje predvsem sočloveka, ki ga razume in zna sočustovati z njim.

Kar nekaj ljudem je pomagala, da so se otresli odvisnosti od drog ali alkohola in da so laže prebrodili izgubo ljubljene osebe.

Radmila Nezirović je bila med pobudniki ustanovitve velenjskega romskega društva in je v društvenih projektih rada sodelovala. S svojimi bogatimi izkušnjami in poznavanjem romske kulture ter jezika je bila za društvo zelo dragocena. Med drugim je na podlagi njenih pripovedi izšla knjiga Romske pravljice in pesmi.

Radmila Nezirović je 12. decembra 2015 izgubila boj z boleznijo. Pokopana je na pokopališču Podkraj v Velenju.

Albanska skupnost v Velenju

Slovenija je ena od držav, v katero se Albanci preseljujejo že vse od konca druge svetovne vojne. V času Jugoslavije je bila Slovenija republika, ki je veljala za kraj boljših življenjskih pogojev in višjega življenjskega standarda.

S slabšanjem ekonomskih in političnih razmer na Kosovu se je število priseljencev povečevalo. Za delavci so začeli v Slovenijo prihajati tudi njihovi družinski člani. V letu 2009 je v Sloveniji živelo med 25 in 30 tisoč Albancev.

Struktura Albancev, ki žive v Velenju, je primerljiva z albanskimi skupnostmi v drugih slovenskih mestih. Albanci so v Velenje prišli s Kosova, iz Makedonije, Črne gore in Albanije. Večina jih ima zgolj osnovno izobrazbo in opravljajo različna dela. Največ jih je zaposlenih v gradbeništvu in pekarstvu. Albanci, ki izvirajo iz Makedonije, se večinoma ukvarjajo s slaščičarstvom. Med priseljenci pa so tudi visoko izobraženi Albanci z lastnimi podjetji in nadarjeni športniki.

V večini albanskih družin je otrok več. Oče je še vedno glava družine in skrbi za njeno ekonomsko dobrobit. Otroci obiskujejo vrtce, osnovne in srednje šole, vedno več pa se jih odloča tudi za študij. Matere številnih albanskih družin se zaradi kulturnih in jezikovnih razlik ne vključujejo v družbo izven albanske skupnosti. Spoprijateljijo in družijo se s sebi enakimi, s tistimi, ki imajo podobne interese in stališča. Jezik je za Albance precejšnja ovira. O izvoru albanskega jezika obstaja več hipotez, dejstvo pa je, da s slovanskimi jeziki nima nobenih skupnih točk, zato je učenje slovenskega jezika za Albance velik izziv. Večina Albancev je muslimanov, nekaj pa je tudi katoličanov.

Albanski filozof Sami Frasheri je dejal: »Njeriu duhet të përpiqet të mësojë çdo gjë, jo të tregojë veten e tij.« V prostem prevodu to pomeni: »Človek se mora potruditi in se vsega naučiti, ne pa dokazovati samega sebe.«

»Maš ježke?«

Leta 2017 je odgovor na naslovno vprašanje: »Žal ne.«

A leta 1990 so bili ježki Slaščičarne Jagoda najbolj priljubljena sladica v Velenju. Pradedek Avdil Sinani je leta 1951 s trebuhom za kruhom prišel v Slovenijo. Njegova prva postaja je bila Idrija. Tam je začel s prodajo sladoleda na triciklu, a prodaja ni bila dovolj donosna, zato se je odločil za selitev. Leta 1961 je poskusil v Logatcu, prijetnem kraju s toplim podnebjem. Bil je zelo podjeten in sladoled je s triciklom prodajal tam, kjer je bilo največ ljudi: pred kinom, na železniški postaji ... Sladoled je izdeloval doma. Čez nekaj let je odprl prvi kiosk s sladoledom v Gornjem Logatcu, kjer sta se mu pridružila tudi oba sinova. Starejši sin se je čez čas odločil za samostojno podjetniško pot in se preselil v Ljubljano. To je bil moj dedek, Hačim Sinani. Leta 1978 je postavil svoj prvi kiosk v Mostah. Tam je delal do leta 1983, ko so se na ljubljanski občini odločili, da kiosku v Mostah ne podaljšajo obratovalnega dovoljenja. Njegova izbira je bilo Titovo Velenje, lepo, mlado, industrijsko bogato mesto. Pravi kraj za prodajo sladoleda in slaščic. Otroci iz velikih, novih stolpnic so sladoled naravnost oboževali, mladi so v slaščičarno prihajali na zmenke, starejši pa na klepet in sladko razvajanje. Ponudba Slaščičarne Jagoda je bila pestra. Veliko je bilo naročil za rojstnodnevne torte, otroke je navduševal vsak dan svež sladoled, sicer pa je Jagoda ponujala še deset vrst slaščic, med katerimi so bili najbolj prodajani ježki. Še dandanes se marsikateremu Velenjčanu ob omembi Jagode pocedijo sline, ker se spomni njenih ježkov. Kot otroku so se mi v spomin najbolj vtisnile velike torte z veliko smetane in lepo dekoracijo. Dostikrat sem se zalotil, kako razmišljam o tem, da bi s prsti podrsal po torti in jih potem z užitkom oblizal.

Dedek je v domači slaščičarni zaposlil svoje tri sinove in sam počasi začel opuščati delo. Najstarejši med njimi, moj oče, je bil odličen v pripravi slaščic in sladoleda. Užival je v izdelavi tort in še danes se mu zasvetijo oči, ko pogleda poročno torto, v katero je vložil več dni dela.

Kot vsaka stvar, ima tudi delo v družinskem podjetju svoje prednosti in slabosti. Prodaja sladoleda in slaščic je z leti začela upadati. Potrebne bi bile spremembe, ki pa so se jih sinovi izogibali, saj niso želeli razburiti očeta. Leta 2002 je Slaščičarna Jagoda na velenjskem Kardeljevem trgu zaprla svoja vrata.

Takrat sem se odločil, da v slaščičarstvu ne bom delal. Vpisal sem se na Naravoslovnotehniško fakulteto Univerze v Ljubljani. Po diplomi sem svoje znanje nadgrajeval v podjetju, ki se je ukvarjalo z napredno 3D tehnologijo. A podjetje je zaradi nastopa finančne krize zašlo v težave in naše sodelovanje se je končalo. Znašel sem se med iskalci zaposlitve.

Kakor pravi pregovor: »Nikoli ne reci nikoli!« To se je potrdilo tudi pri meni. Dedkova želja, zdaj starega 80 let, je bila, da bi Slaščičarna Jagoda ponovno zaživela. Čeprav sem bil trdno odločen, da nikoli ne bom sladoledar, sem se podal v svet slaščičarstva. Pot od inženirja do sladoledarja ni bila lahka, a leta 2014 mi je uspelo: v prostorih nekdanje Slaščičarne Jagoda sem odprl Slaščičarno Jagodni vrt in leta 2016 še prodajalno sladoleda Veleja-led na Velenjski plaži.

Takšna je na kratko zgodba družine Sinani, ki naj jo zaključim s pesmijo. Mojemu pradedku, začetniku sladoledarstva v naši družini, jo je posvetil dijak iz Logatca.

Slaščičarska cela veda nima boljš`ga sladoleda.

Za kroglice ne rabi klešč, z roko pa tako je vešč,

da s strgalom ga nastrže, predno reče: »Brže, brže!«

Dela mu nikol' ne zmanjka, bil sem njega redna stranka.

Znosil sem mu ves denar, ni za drugo b'lo mi mar!

In če sem zašel v bedo, dal mi včasih je na kredo.

Kulturno društvo Medžimurje Velenje

Sredi petdesetih let prejšnjega stoletja, v obdobju razcveta mesta, so v Velenje začeli prihajati tudi Medžimurci. Sprva so bili med njimi predvsem »štrekerji« – železniški delavci in gradbeniki. Med prvimi znanimi gradbinci so bili »taraceri«, med njimi najbolj znan obrtnik Rudolf Ilijaš iz Hodošana »s svojima dečkima«. Ta čas lahko štejemo za pričetek organiziranega prihoda Medžimurcev v Velenje. Nadaljnji razvoj Velenja, zlasti pa izgradnja termoelektrarne v Šoštanju, sta sredi sedemdesetih let dvajsetega stoletja v Velenje pritegnila še večje število priseljencev. Predvideva se, da je v tistem obdobju v Velenje prišlo več kot 350 Medžimurcev. Nekaj je prišlo moških samih, nekaj z družinami. Sedemdeseta leta so bila tudi tista, v katerih je večina družin dobila stanovanja ali zgradila svoje hiše. Medžimurci so še zmeraj radi odhajali »dimo«, saj so imeli v primerjavi z drugimi priseljenci dom blizu. Sredi osemdesetih se je že pojavila želja po organiziranem druženju velenjskih Medžimurcev, a takratna oblast si je to željo po povezovanju razlagala po svoje in ji ni bila naklonjena. Po razpadu Jugoslavije in demokratizaciji družbe na njenem območju novo nastalih držav, se je sredi devetdesetih let ponudila priložnost, ki so jo Medžimurci v Velenju izkoristili 7. aprila 1997. V sejni sobi podjetja Vegrad se je zbralo 26 Medžimurcev in ustanovili so iniciativni odbor za organizacijo društva. Vodil ga je Drago Blagus. Ustanovna skupščina je bila 13. junija 1997. Društvo so poimenovali Kulturno društvo Medžimurje Velenje, njegova osnovna naloga pa je negovanje medžimurskih običajev in šeg. Leta 2005 so v društvu oblikovali tamburaško skupino, januarja 2006 pa še folklorno skupino.

Franček Tudi tudi

Veliko velenjskih Medžimurcev je bilo zaposlenih v velenjskem gradbenem podjetju Vegrad. Učenje slovenskega jezika jim je kot kajkavcem šlo praviloma dobro od rok, a na gradbišču so imeli za sodelavce pretežno Bošnjake. Slovenci oziroma Janezi, kakor so jim rekli Medžimurci, so bili delovodje.

Leta 1970 je na eno od Vegradovih gradbišč prišel Medžimurec Franček, polkvalificirani zidar. Pisal se je Tudi, kar je redko tudi v Medžimurju. Nekega dne je na gradbišču močno deževalo. Delavci so se umaknili v barako, da bi tam prevedrili. Prišel je delovodja in rekel: »Ivan, Josip, Mujo in tudi ti, Valent, stopite ven! Dobili boste nove plašče za dež!« Poklicani stopijo iz barake, z njimi pa tudi Medžimurec Franček. V skladišču jih je z novimi dežnimi plašči pričakal skladiščnik Rudi. Pripravljene je imel štiri. Razdelil jih je, kakor je bilo predvideno, Ivanu, Josipu, Muji in Valentu. Franček nato stopi naprej in čaka, da tudi on dobi nov plašč. Skladiščnik ga vpraša: »Kdo je pa tebe poklical?« In Franček reče: »Delovodja Janez je rekel, da tudi jaz dobim nov plašč!« »Kako se pišeš?« vpraša skladiščnik. »Tudi Francek. Iz Medžimurja,« odgovori Franček. Skladiščnik pa mu odvrne: »Ti si pravi tudum *(človek kratke pameti)*, Francek! Nimam te na spisku, nego veš kaj, še dolgo se boš moral slovenščine učiti!« »Pak delovodža, i tudi ti dobiš kabanico *(pelerino)*!« se ni dal Franček, dokler mu delovodja ni pojasnil, za kakšno pomoto gre. Franček je v naslednjih letih hitro napredoval – tako v službi kot v znanju slovenskega jezika. A besedni zvezi »ti tudi« se še vedno raje izogne.

Ti dve skupini danes tvorita jedro društva in po njiju so velenjski Medžimurci prepoznavni tako v Sloveniji kot na Hrvaškem. Velenjčani poznajo predvsem »Medžimursko noć«, prireditev, s katero društvo prikaže svoje delo in dosežke. Člani društva se srečujejo tudi na piknikih, izletih in literarnih večerih. Društvo je štirinajst let zelo uspešno vodil Drago Blagus in s svojim delom pustil neizbrisen pečat. Kulturno društvo Medžimurje Velenje danes šteje 250 članov, med katerimi so tudi Velenjčani, ki ne izhajajo iz Medžimurja. Društvo se financira iz članarine ter na podlagi razpisov Javnega sklada Republike Slovenije za kulturne dejavnosti, Mestne občine Velenje ter Republike Hrvaške. Je član Zveze kulturnih društev Šaleške doline in Skupnosti hrvaških društev v Sloveniji. Sodeluje s sorodnimi društvi v občini ter na Hrvaškem in Madžarskem. Za svoje delovanje je društvo prejelo že več priznanj, med katerimi je najpomembnejše tisto z nazivom »Povelja Medžimurske županije za leto 2008 za izuzetne rezultate u 10 godišnjem radu na očuvanju, promoviranju narodnih običaja Medžimurja u Republici Sloveniji i šire«.

Bošnjaško mladinsko kulturno društvo Velenje

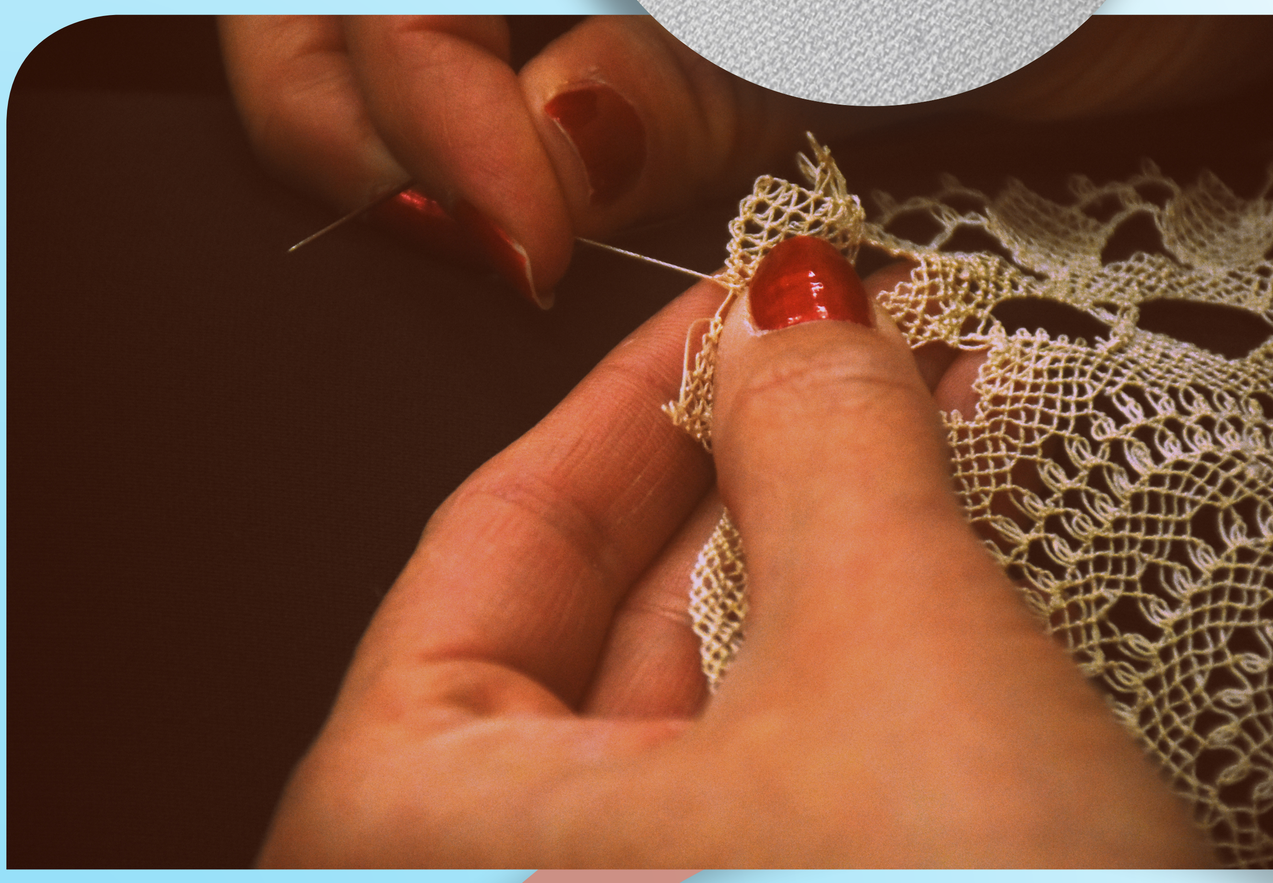

Bošnjaško mladinsko kulturno društvo je bilo ustanovljeno leta 2005 na pobudo druge generacije priseljencev iz Bosne in Hercegovine. Bilo je prvo tovrstno društvo v Velenju. Primarna ciljna skupina društva so mladi do tridesetega leta starosti, ki prihajajo iz velenjske bošnjaške skupnosti, je pa društvo odprto tudi za vse druge posameznike, ki jih zanima bosansko-hercegovska kultura.

Osnovni cilj društva je promocija bosansko-hercegovske kulture in tradicije na območju mestne občine Velenje in vzpostavljanje medkulturnega dialoga med večinskim lokalnim prebivalstvom ter številčno bošnjaško skupnostjo. Društvo ponuja precej dejavnosti za mlade, ki s svojim znanjem in ustvarjalnostjo vsako leto nadgrajujejo program društva in ga namenjajo tistim, ki si želijo soustvarjati okolje, v katerem živijo, ter hkrati ohranjati lastno kulturno identiteto.

Danes je v Bosni in Hercegovini ohranjenih skoraj 60 tisoč nagrobnih spomenikov iz srednjega veka. Še vedno se v zvezi z njimi poraja veliko vprašanj: o njihovem izvoru, o poreklu pokojnikov in o pomenu nanje vklesanih simboličnih sporočil. Najbolj znan je »Zgošćanski stećak«, najden v okolici Kaknja. Na njem ni napisa, ampak samo vklesano okrasje, ki je tako bogato, da mnogi po tem sklepajo, da je pod njim pokopan Stjepan II. Kotromanić, rojen leta 1292 v Srebreniku, med letoma 1322 in 1353 bosanski ban, stric Tvrtka I. Kotromanića, prvega kralja Bosne. »Zgošćanski stećak« je danes na ogled v vrtu Državnega muzeja Bosne in Hercegovine v Sarajevu.

Srbsko društvo dr. Mladen Stojanović Velenje

Srbsko društvo dr. Mladen Stojanović je bilo ustanovljeno februarja 2006. Ustanovila sta ga Zoran in Jovo Jauz, da bi prispevala k ohranjanju in razvijanju identitete srbske skupnosti, kulture, rabe srbskega jezika ter k boljšemu informiranju pripadnikov srbske skupnosti.

Pri ustanavljanju društva so jima s svojimi izkušnjami pomagali člani Romskega društva Romano vozo. V začetnem obdobju so se soočali s precej težavami, ki so bile najverjetneje posledica strahu pred močnejšim nacionalnim povezovanjem. Ustanovitelje pa je skrbelo predvsem, kje bodo dobili primerne prostore za društvene dejavnosti, predvsem za folklorno skupino. Veseli so bili, ko so jim gostoljubje ponudili v Mladinskem centru Velenje. Njihova dvorana sicer za vaje plesne skupine, ki je takrat štela 14 članov, ni bila najbolj primerna in urnik so morali dostikrat prilagajati drugim dejavnostim, ki so se odvijale v prostorih Mladinskega centra. A so rade volje vztrajali, saj je bilo zanje pomembno le to, da so se lahko družili, da so lahko vadili in plesali. Novica o srbskem društvu se je hitro razvedela in pridruževali so se novi člani. Dvorana je postala premajhna in ob lepem vremenu so imeli vaje kar na prostem. Ko so se dogovorili o imenu društva, so morali poiskati sorodnike dr. Mladena Stojanovića ter od njih dobiti pisno soglasje. Potem so se soočili z novim vprašanjem: »Kako priskrbeti noše za folklorno skupino?« Koreografijo so imeli izdelano, noše pa so pomenile nepredstavljiv strošek. Tako je vodja plesne skupine Zoran Jauz prodal svoj motor in z izkupičkom kupil narodne noše. Sezono 2005/2006 so zaključili s piknikom, na katerem so člane presenetili z nošami.

Prvi javni nastop so imeli ob velenjskem občinskem prazniku leta 2006. Društvo je bilo tako prvo, ki je ob takšni priložnosti s srbskimi plesi nastopilo po razpadu skupne države Jugoslavije. Odziv je bil odličen. Naslednjič so nastopili na etno večeru, ki ga je organiziralo Bošnjaško mladinsko kulturno društvo. Tudi s tem so prebijali led – marsikomu se je takrat zdelo sodelovanje med Srbi in Bošnjaki nemogoče. Prelomnic v delovanju je bilo še veliko: prvi ocenjevani nastop, nastop, po katerem so jih povabili v Zvezo srbskih društev v Sloveniji, prvi nastop v tujini, prvi na mednarodnem festivalu ... Tako so doslej doma in na tujem s folkloro nastopili že več kot petdesetkrat, pripravili so tri literarne večere, dramski večer, deset izletov in uspešno zaključili 41 samostojnih društvenih projektov ter sodelovali v šestih meddruštvenih projektih.

Vedno tujec

Po odsluženem vojaškem roku sem se vrnil domov. Želel sem si službe in z lastnimi rokami zasluženega kruha, a zaposlitve zame v rojstnem Prijedoru ni bilo, zato sem se odločil, da si delo poiščem drugje. Vedel sem, da v industrijskih mestih iščejo delavce. Pot me je najprej vodila na Reko, a službe tam nisem dobil. Odpravil sem se v Velenje, saj sem dobil informacijo, da v Gorenju, Rudniku lignita Velenje in Vegradu potrebujejo delavce. V Velenje sem prišel leta 1976, star 20 let. Mesto mi je bilo takoj všeč. Bilo je čisto in urejeno, spoznal pa sem tudi veliko ljudi iz domačega kraja, tako da mi je bilo dosti laže. Težave sem sprva imel le zaradi jezika, a sem se ga tudi dokaj hitro naučil. Delo v premogovniku sem dobil v nekaj dneh. Tako se je zame začelo novo življenje. Najprej sem živel v samskem domu. Žal sem že v drugem mesecu moje zaposlitve v jami doživel hudo delovno nesrečo. Poškodoval sem si hrbtenico in noge. Posledice so bile tako hude, da sem se moral invalidsko upokojiti.

Leta 1978 sem spoznal svojo bodočo ženo. Skupaj sva najprej živela v Pesju, nato pa sva dobila stanovanje v barakah v Prelogah, kjer so živeli predvsem mladi priseljenci iz Bosne in Hercegovine ter drugih jugoslovanskih republik. V Prelogah smo živeli tri leta. Rodila sta se nama dva otroka. Ko je mlado mesto raslo, smo od podjetja, v katerem sem bil zaposlen, tudi mi dobili stanovanje. Življenje je teklo, danes imata otroka svoji družini in vsi živimo v Velenju. Ko si nekje ustvariš dom, tam tudi ostaneš.

Sam se danes poleti rad vračam v rojstni kraj. V Prijedoru mi pravijo: »Došo Slovenac! *(Prišel je Slovenec!)*« V Sloveniji pa sem seveda »Bosanc«. Kamorkoli grem, kakorkoli obrnem: povsod sem tujec. Želel bi si, da bi ljudje v meni ne videli tujca, ampak predvsem človeka!

Ponosen sem, da živim v Velenju in da sem tukaj tudi jaz – Velenjčan!

Srbsko kulturno umetniško društvo Velenje

Srbsko kulturno umetniško društvo je bilo ustanovljeno 9. januarja letos. Ustanovitelji društva imajo že precej bogate izkušnje na področju kulture in drugih družbenih dejavnosti, zato so se odzvali na pobudo skupine Velenjčanov srbske narodnosti in ustanovili društvo. Glavni namen društva je ohranjanje srbske kulture, tradicije in jezika.

Novo in neuveljavljeno društvo je čakala preizkušnja. Izvoljeni upravni odbor je stopil v stik z Mestno občino Velenje, ki je društvu nemudoma odobrila uporabo prostorov Šolskega centra Velenje. Vest o novem društvu se je hitro razširila in kar nekaj posameznikov je ponudilo sodelovanje in pomoč. Stekle so prve plesne in pevske vaje.

V začetku aprila je društvo organiziralo prvi koncert. V kratkem kulturno umetniškem programu se je društvo predstavilo s svojimi aktivnimi sekcijami:

- juniorsko, v kateri se najmlajši učijo srbščine in cirilice, prvih folklornih korakov in petja;
- folklorno;
- moško in žensko pevsko sekcijo za učenje tradicionalnega načina petja;
- športno sekcijo.

Predstavitev je v društvo privabila veliko novih članov. Društvo jih zdaj šteje približno 65. Med njimi so predstavniki vseh starostnih skupin. V stik z društvom so že stopila tudi druga srbska društva iz Slovenije in tujine. Junija so člani društva prvič gostovali na Koroškem in tam ponosno zastopali barve svojega mesta.

Člani Srbskega kulturno umetniškega društva Velenje so večinoma prvi potomci priseljencev iz Srbije, Republike Srbske in Hrvaške, ki so se v Slovenijo priselili v času Jugoslavije, nekateri člani pa so tudi priseljenci, ki so v Slovenijo prišli šele v zadnjih letih. Stik z društvom poiščejo tudi tisti, ki bi se radi priselili v Slovenijo.

Karikatura: Nikola Dragaš

Kako sem prispela v Velenje?

Nisem ena tistih, ki bi srečo enačili z denarjem in materialnimi dobrinami. Zame je sreča zdravje ter blagostanje uma in duše. Sem samo ženska, ki je to svojo srečo našla v prelepem mestu Velenje. Povedala vam bom, kako me je usoda pripeljala do tega slovenskega mesta.

Prihajam iz ene od mnogih vasi blizu mesta Bijeljina v Republiki Srbski. Tam sem našla svojo ljubezen, se poročila in si ustvarila družino. Imam dva prisrčna otroka.

Kljub vsemu temu sem imela vedno občutek, da moje mesto pod soncem ni v tej vasi in sem si želela, da nekoč odidem.

Večina ljudi na tem planetu ima veliko želja, midva z možem pa sva imela samo eno: zagotoviti najinima otrokoma boljšo in mirnejšo prihodnost. Preživeli smo vojno, poplave, krivice ... Veliko slabega in zelo malo dobrih trenutkov. Nisva želela, da bi sedanjost in prihodnost najinih otrok ostala v senci preteklosti.

Moj mož je od leta 2012 zaposlen v slovenskem podjetju in je na delu v Nemčiji. Da, ta Nemčija! Sanjska destinacija večine narodov z Balkana. Slišala sem mnogo zgodb o tem, kako v Nemčiji zaposlujejo medicinske sestre, zato sem se izredno vpisala na zdravstveno šolo, da bi opravila prekvalifikacijo. In sem jo. Učila sem se nemščine in postala medicinska sestra z znanjem nemškega jezika. Z veliko mero upanja in pričakovanja smo »spakirali kufre« in se odpravili v to obljubljeno deželo. Nikoli ne bom pozabila, kako sem bila srečna, ker se mi končno uresničujejo moje sanje.

Prispeli smo v staro nemško mesto Zwickau. Mož je delal tam že dve leti, spoznal je veliko prijateljev. Ti so mi pomagali pri iskanju zaposlitve. Vendar: pri vsakem poskusu in razgovoru je bil usoden tisti »vendar«. Čez čas smo izgubili vsako upanje, da se bodo naše sanje uresničile. Zaposlitve nikakor nisem mogla dobiti. Nihče ni potreboval medicinskih sester, nihče ni ponujal kakršnekoli zaposlitve. Najin prijatelj Ralf mi je obljubljal službo v domu za ostarele, ki so ga še gradili. Ampak čakati bi morala še najmanj leto dni. Priporočal nama je, naj se z otrokoma preselim v Slovenijo, ker naj bi bilo tako laže urediti nemško vizo. Ko smo videli, da nam res ne preostane nič drugega, sem se spet vrnila v svojo vas in začela z novo misijo: selitev v Slovenijo.

Odšla sem v Sarajevo in oddala dokumentacijo za vizo. Bilo je že konec avgusta, ko so me poklicali z veleposlaništva, da naj dopolnim vlogo. Pomislila sem: "Tudi od tega ne bo nič." Pa je bilo!

Sedež moževega podjetja je v Velenju, zato smo šli najprej v Velenje, da bi še on uredil nekaj službenih zadev. Nato naj bi se odpravili v Maribor, kjer naj bi živela z otrokoma. Vendar sem si premislila. Moje prvo srečanje z Velenjem me je v trenutku prepričalo, da si ne želim več nikamor drugam. Vpijala sem vsak detajl mesta. Široke ulice, okoliški hribi ... Vse, čisto vse me je prepričalo. Zaljubljena v to mesto sem se odločila, da bom skušala tu ostati in živeti. Vsaj dokler ne zgradijo doma za ostarele v Nemčiji.

Tako sem se z družino priselila v Velenje 31. avgusta 2014. Dnevi so minevali, jaz pa sem vedno bolj čutila, da spadam sem. V to malo kraljestvo miru, spokojnosti in sreče. Počasi sem spoznavala prijatelje in se učila slovenščine. Ni bilo težko vklopiti se v ta življenjski prostor, saj je Velenje mesto, ki ima srce in dušo, odprto za vse nacionalnosti. S prijatelji smo letos ustanovili Srbsko kulturno umetniško društvo Velenje. Z željo, da bi se ljudje s podobnimi življenjskimi zgodbami spoznali in si olajšali asimilacijo. Hkrati bi radi tiste, ki so rojeni tukaj, približali njihovim koreninam in tradiciji. Tako sem v Velenju našla tudi del svoje vasi.

Velenje me je objelo s svojimi rokami in v teh rokah se čutim varno. Tako je minilo tisto prvo leto dni in potem še nekaj let. Dom za ostarele v Nemčiji je že zdavnaj zgrajen, mi pa smo tukaj. Tukaj je naš dom, naša utrdba za srečno življenje.

Če bi znova izbirala državo, kamor bi se rada preselila, bi izbrala Slovenijo. Razlog pa je to mesto, ki je izpolnilo moje sanje in mi prineslo občutek sreče.

Hvala ti, Velenje!